

NAŠA KATEDRALA

10 (2006) ZAGREB

ISSN 1331-5927
UDK 246:27:726

Dr Stjepan Kožul, kanonik kantor
**POHVALBA (KOLAUDACIJA)
 OBNOVLJENIH ORGULJA
 U ZAGREBAČKOJ PRVOSTOLNICI**

(Subota, 26. studenoga 2005. u 19 sati)

*Uzoriti gospodine Kardinale, sestre
 i braćo!*

U ovoj svečanoj prigodi kolaudacije, usmjerit ćemo svoj pogled na prošlost i sadašnjost orgulja u zagrebačkoj prvostolnici. O njima nam govore drevne listine Kaptolskog arhiva, kao i objavljeni radovi, osobito od kanonika Janka Barléa, katedralnog orguljaša Vatroslava Kolandera, zatim Božidara Širole i Franje Dugana do svećenika Subotičke biskupije Josipa Mioča u novije vrijeme.

Orgulje zagrebačke katedrale izgrađene u Pečuhu 1834. Sada u župnoj crkvi u Pregradi

U prošlosti nalazimo najstariju vijest o orguljama u Hrvatskoj, onu iz 1363. godine, u kojoj se spominje orguljaš Nikola, svećenik župne crkve sv. Marka u Zagrebu. Orgulje stolne crkve u Dubrovniku spominju se 1384., a sv. Stošije u Zadru iz 1392. godine. Godine 1425. spominju se orgulje u glogovničkom samostanu Križara jeruzalemskog Svetoga groba kod Križevaca. Dakako da je to vrijeme kada je i zagrebačka stolna crkva imala svoje orgulje. Od 15. stoljeća nalazimo u Kaptolskom arhivu dokumente o popravcima i dogradnji orgulja stolne crkve u Zagrebu, primjerice od 1493. do 1517. godine. Or-

guljaši su uglavnom bili kanonici. Izuzetak je bio orguljaš Sebastijan od 1547.-1553. laik, rodom s biskupske gospoštije i grada Dubrave kod Ivanića. Značajniji popravci

orgulja vršeni su 1599. i 1634. godine, uz dogradnju novih registara. Godine 1645. zagrebačku stolnu crkvu poharao je strašni požar. Ostala je bez krova, a od urušavanja su uništeni i pjevalište i orgulje. Zagrebački biskup Martin Bogdan (1643. –

1647.) i Kaptol povjeravaju 1647. graditelju Grgi Štruglu izgradnju novih orgulja za katedralu, uz cijenu od 1100 zlatnih škuda. Te nove orgulje dao je Bogdanov

Svirale na orguljama

Nadbiskup Juraj Haulik - naručitelj orgulja

nasljednik biskup Petar Petretić (1648. – 1667.) obojiti i ukrasiti pozlatom.

Dao ih je i dva puta očistiti i popraviti, dok je biskup Aleksandar Mikulić (1688. – 1694.) pozvao 1689. godine graditelja orgulja iz Ljubljane Ivana Fallera da izvede obnovu i zamašnija proširenja orgulja.

Nakon popravka orgulje su imale 19 registara. Kaptol se obvezao platiti 1600 forinti i dati mu na dar 20 dukata. Te su orgulje 1721. godine bile temeljito obnovljene, a neki registri odstranjeni i izmijenjeni. One su stajale u sjevernoj empori katedrale sve do potresa 1880. godine, kada su u obnovi prvostolnice emporu srušili i te orgulje odstranili. K tomu, nije izvjesno da su više bile u upotrebi. Naime, izvori govore da su još 1828. godine bile dvoje orgulje u katedrali, ali ni jedne nisu bile smještene iznad glavnog ulaza, nego je taj zapadni zid bio posve prazan. Vrhovčev nasljednik, biskup Aleksandar Alagović (1829. – 1837.) mnogo ruši i gradi po svome, zahvati su mu veoma kratkoga daha, žive uglavnom samo do njegova nasljednika. Alagović je tako prošao s glavnim oltarom i dogradnjom sakristije. Bolje je sreće bio s korom, koji je dao podići u glavnoj lađi, iznad glavnog ulaza, na praznom zapadnom zidu, gdje je do danas. Biskup je s Kaptolom naručio u Pečuhu kod graditelja Franje Fochta nove orgulje za taj novi kor s 40 registara za 9.500 forinti. Graditelj je orgulje 1834. godine postavio na novoizgrađeni kor, ali ni one nisu bile dugoga vijeka, jer su se pokazale nedostatne za veličinu zagrebačke katedrale. Alagovićev nasljednik biskup Juraj Haulik, od 1852. godine prvi zagrebački nadbiskup i kardinal, bio je sretnije ruke u obnovi katedrale, kada dobivamo današnju vizuru svetišta i kora s novim Walckerovim orguljama. Naime, Haulik je dao maknuti Alagovićev glavni oltar i prodati na dražbi veliku oltarnu sliku (palu) za župnu crkvu u Pregradi, gdje se i danas nalazi. Jednako tako dao je maknuti i Alagovićeve orgulje iz katedrale. I one su završile 1854. godine u Pregradi samo za 600 forinti. Haulik je naručio nove orgulje kod njemačke tvrtke E. Friedricha Walckera u Ludwigsburgu.

Andeo s harfom na pročelju orgulja

Skele za obnovu orgulja 1985. – 1987.

M^r Anđelko Klobučar za orguljama 1987.

*Kardinal Franjo Kuharić blagoslivlje orgulje
5. srpnja 1987.*

Sviraonik zagrebačkih orgulja

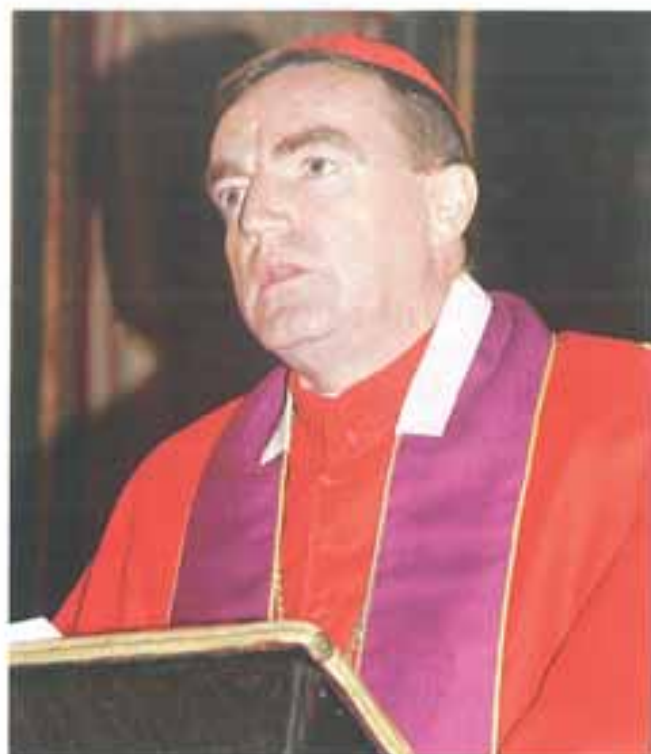

Svirale na orguljama

Walcker je prihvatio ponudu i u travnju 1852. došao u Zagreb i sastavio dispoziciju za nove orgulje od 50 registara, s tri klavijature i s pedalom. Nadbiskup Haulik tražio je naknadno da ormar za orgulje bude od hrastovine, a kao ukras imao se postaviti na ormar, u sredini, kip sv. Cecilije, zaštitnice svete glazbe, s desne strane sv. Grgura pape, a s lijeve sv. Ambrozija, zaštitnika koral. Sa svake strane trebala su biti smještena po dva anđela. Ugovor je bio potpisan 15. srpnja 1852. Troškovi su iznosili 16.583 forinte. Graditelj Walcker se obvezao da će orgulje postaviti do lipnja 1854. godine. No, kako je bio zauzet gradnjom velikih orgulja od 100 registara za katedralu u Ulmu, zagrebačke orgulje bile su dogotovljene u prosincu 1854., a prijevoz u Zagreb dogovoren je za proljeće 1855. godine. Walcker je došao u Zagreb 23. srpnja 1855. s četvoricom radnika, te su do polovice listopada 1855. orgulje bile postavljene. Ugrađena su dva registra više od prvobitne dispozicije. U ponedjeljak 23. srpnja 1855. bio je izveden prvi koncert na novim orguljama, u nazočnosti preko 3.000 osoba. Slušatelji su bili iznenađeni ljepotom zvuka novih orgulja, a komisija, koja je ispitivala orgulje, dala je graditelju Walckeru veliko priznanje i izdala mu 10. studenoga 1855. najbolju svjedodžbu. Orgulje su bile 1868. godine očišćene i neki mjevovi izmijenjeni. Takovo stanje dočekalo je razorni potres 1880. godine, kada je teško stradala prvostolnica, njezina oprema i namještaj (inventar), pa i orgulje.

Drugo razdoblje zagrebačkih katedralnih orgulja možemo pratiti od potresa 1880. godine na ovamo. Godine 1885. Prvostolni kaptol poziva graditelja orgulja Steinmayera iz Oetingena u Bavarskoj da popravi orgulje. Šteta što nisu pozvali tvrtku Walcker, kad su već zvali majstora iz inozemstva. Kanonik kustos dr. Feliks Suk nije bio zadovoljan s tim popravkom, pa se kasnije dopisivao s Josipom Smrekarom iz Ljubljane i dogovarao s orguljašem prvostolne crkve Vatroslavom Kolanderom i Franjom Duganom. Konačno su odlučili pozvati u Zagreb Oskara Walckera, unuka graditelja orgulja Walckera. Došao je u Zagreb u siječnju

1912. godine, u veljači je podnio Kaptolu plan i izvješće, te mu je Prvostolni kaptol povjerio obnovu, preuređenje i dogradnju orgulja. Obnovio je temeljito orgulje, odlučio se za modernu konstrukciju i proširio ih je s 9 novih registara. Ovako preuređene i potpuno obnovljene orgulje bile su dogotovljene do Uskrsa 1913. a kanonik kustos Suk podmirio je sve troškove u iznosu od 22.740 austrougarskih kruna. Ovako kvalitetne orgulje služile su tridesetak godina. Na prijedlog Franje Dugana i ondašnjeg regensa kora Filipa Hajdukovića, nadbiskup dr. Alojzije Stepinac i Prvostolni kaptol prihvaćaju prijedlog, te je potpisan Ugovor s tvrtkom »Walcker«. U listopadu 1940. godine počinju poslovi rekonstrukcije: orgulje su popravljene, preuređene na elektromagnetski sustav, dodan je četvrti manual i proširene su za još 16 registara. Troškovi za popravak i preuređenje iznosili su 80.000 ondašnjih dinara. Proširenje je vođeno po dispoziciji i pod stručnim nadzorom Franje Dugana. Zahvaljujući njegovom vodstvu, ova je rekonstrukcija odlično uspjela. Dobili smo zapravo današnje katedralne orgulje elektro-magnetskog sistema, s 4 manuala, 75 zvučnih registara, 6 slobodnih kombinacija, 4 kombinacije za svaki manual i pedal. U prošlom, 20. stoljeću, uz spomenutog Feliksa Suka, veoma su zaslužni za našu prvostolnicu i njezinu riznicu kanonici kustosi dr. Ljudevit Ivančan između svjetskih ratova i prof. dr. Antun Ivandija do svoje smrti 1997. godine. Ovaj posljednji, vodio je uređenje novoga krovništva prvostolnice i njezinu cjelovitu unutarnju obnovu, te je prije 20 godina, 1985. godine, tvrtka »Walcker« ponovno obnavljala i katedralne orgulje. I tako, dvadeset godina kasnije, konačno dolazimo do ovogodišnje obnove orgulja naše prvostolnice, koja je izvršena prema Ugovoru od 15. ožujka 2005. između Zagrebačke nadbiskupije i tvrtke M. Walcker-Mayera za 87.775 eura. Orgulje su u cijelosti temeljito pregledane i očišćene. Izvršene su sve potrebne zamjene, dopune, obnove i nove ugradnje, od sviraonika i svirala, do mjeхова i kućišta. Izvršeno je intoniranje i ugađanje orgulja.

Kardinal Josip Bozanić blagoslovio je obnovljene orgulje 26. studenoga 2005.

Obnovljene orgulje – 2005.

Današnje orgulje naše prvostolne crkve zagrebačke savršeno su djelo orguljarskog umijeća. Najveće su orgulje jugoistočno od Beča, a po umjetničkoj vrijednosti jedne od vrjednijih u Europi. One, evo, traju već 150 godina. Dostojno je, da nam o svom visokom jubileju 150. obljetnice, vezano uz 150. obljetnicu Zagrebačke nadbiskupije i metropolije, zazvuče obnovljene i osvježene! Svima srdačno zahvaljujem!